

حق بر شناسایی و حفظ هویت کودکان (بخش نخست)

عکس: Robyn Jay

وکیل و پژوهشگر حقوقی - حسین رئیسی

ثبت تولد و نسب بخش اول:

مقدمه

خشنودی و یا ناخشنودی اطرافیان از تولد کودک از یک طرف و شرایط اقتصادی، اجتماعی، زمان تولد، شرایط والدین و چگونگی تولد می تواند بر سرنوشت کودک نقش موثری داشته باشد. این شرایط علاوه بر اینکه حق حیات و حق زندگی توأم با سلامت و رشد کودک را تحت تاثیر خود قرار می دهد، بر هویت بخشی کودکان بدون شناسایی هویت موثر خواهد بود. سرنوشت بسیاری از کودکان در شرایط سخت به شناسایی حق هویت آنها بستگی دارد.

حق بر هویت کودکان که از حقوق مدرن شناخته می شود، امروز برای شناسایی کودک و ارتباط با پیرامونش ضروری است. منظور از حق برخورداری کودکان از هویت این است که همه کودکان در زمان تولد و به واسطه آن به یک خانواده، جامعه، سرزمین و حداقل به یک پدر و مادر ولو طبیعی و خارج از ازدواج تعلق دارند.

حق بر شناسایی و محفوظ داشتن هویت کودکان نشان می دهد که کودک محصولی آزمایشگاهی نیست، بلکه انسان است و از بدو تولد صاحب اهلیت (توانایی و شایستگی) و برخوردار از حقوق مختلف است. این کودک باید از تمامی حقوق انسانی بهره مند شود.

اهمیت این حق در شرایط بحرانی و برای کودکان اقلیت، کودکان متولد در جنگ ها، بحران ها، کودکان متولد از خارج از ازدواج، تولد در شرایط اهداء جنین، رحم های اجاره ای، و کودکان پناهنده و مهاجر و ازدواج های غیر قانونی حائز اهمیت بیشتری است.

بنیان و جایگاه حق بر حفظ هویت بر حق بر شناسایی حقوقی و عدم تبعیض بین افراد بناء نهاده شده است.

تولد یکی از مهمترین وقایع حقوقی زندگی هر شخصی محسوب می شود. اهمیت این واقعه حقوقی در شناسایی و حفظ هویت متعلق این حق است. این حق از یک طرف موجب تمایز فرد از دیگران و غیر قابل تغییر تا پایان زندگی است و از طرفی دیگر موجب برابری همه و سوء استفاده از آنها می شود. افراد و رفع تبعیض

حق موصوف علاوه بر اینکه خود یک حق بنیادی مجزا است، منشا سایر حقوق مانند حق توارث، حق برخورداری از سرپرستی به وسیله والدین، حق برخورداری از حقوق مدنی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، حق تعلق به سرزمین و فرهنگ محل تولد و نظایر آن است. مهمتر از همه این ها منشاء حق، مصون ماندن از هر نوع خشونت به واسطه عدم شناسایی است.

از جمله الزامات حق حفظ هویت می پردازد و در بخش دوم حق حفظ هویت کودکان نسب و ثبت و تولد این نوشتار در بخش اول به را بررسی می کند. کودکان پناهندگان و مهاجرین و رحم های اجاره ای و اهداء جنین متولد از

الزامات حقوقی بر حق حفظ هویت کودکان

منظور از فاعل حقوقی فردی اجتناب ناپذیر است. امروز و پذیرش انسان به عنوان فاعل حقوقی است و از الزامات زندگی اجتماعی

است که علاوه بر بهره مندی از حقوق و مسئولیت های اجتماعی نیاز به شناخته شدن دارد. لازمه شناخته شدن، شناسایی حق هویت است. بدون شناسایی فرد، حقوق و مسئولیت ها به وی استناد نمی یابد و امکان مورد سوء استفاده قرار گرفتن را خواهد داشت. اینخطر در ایام کودکی بیشتر است، چون کودک توانایی مطالبه و مخالفت را ندارد. به همین دلیل حق بر حفظ هویت برای کودکان اهمیت بیشتری دارد و چنانچه اشاره شد، شناسایی این حق می تواند ابزاری باشد برای محافظت از کودکان در برابر خشونت های مختلف.

اگر چه در حقوق داخلی این حق به روشنی مطرح نمی شود، اما از دو جهت می توان گفت که فضای حقوقی کشور نسبت به این حق بی تفاوت نیست. نخست به دلیل پیوستن ایران به کنوانسیون جهانی حقوق کودک و سپس به دلیل برخی قوانین متفرقه که با مصادیقی از عدم شناسایی حق هویت کودکان برخورد می کند. دوم آنکه در عین حال مقررات مختلف به خوبی این حق را برای همگان تامین نمی می پردازیم. کند. در ادامه به موارد مهم در این باره

کنوانسیون حقوق کودک از جمله اسناد مهم بین المللی است که بر شناسایی هویت کودک تاکید و صراحت دارد. ماده 8 این کنوانسیون اشعار می دارد:

1. مداخله و بدون قانون را طبق خانوادگی و روابط، نام ملیت جمله خود، از هویت حفظ برای کودک حق کنوانسیون طرف کشورهاي خواهد کرد. تضمین
2. و عضو حمایت شود، کشورهای خود محروم هویت به مربوط از حقوق یا برخی از تمام طور غیرقانونی به کودک که در مواردی خواهد آورد. عمل به فوق حقوق سریع استیفاي را برای لازم مساعدت هاي

در این سند که از معتبرترین اسناد بین المللی محسوب می گردد، الزامات حفظ هویت را شامل حفظ ملیت، نام و روابط خانوادگی است. نفی هریک از این موارد می تواند موجبات خشونت علیه کودکان را فراهم کند.

مهمترین شرایطی که حق بر حفظ هویت کودکان در معرض نقض قرار می گیرد، به ترتیب ذیل است:

1. ثبت یکی از ابزارهای تضمین کننده حقوق است و ثبت تولد مهمترین ابزار شناسایی و پاسداری از حق بر حفظ هویت ثبت تولد: می باشد. مطابق ماده اول قانون ثبت احوال مصوب 1335 و اصلاحات بعدی آن، ثبت احوال شخصیه شامل تولد، ازدواج، طلاق اینکه ثبت ولادت اجباری باشد و چنانچه کسی یا کسانی [1] و مرگ از جمله وظایف اصلی سازمان ثبت احوال شناخته می شود. عمدا مبادرت به اعلام ولادت طفلی نکند، در قانون مورد اشاره حکمی دیده نمی شود. اما در موارد دیگری نظیر اعلام اشتباهی و ماده 49 قانون ثبت احوال مجازات 61 روز تا 6 یا معرفی هویت غیر واقعی نوزاد الزاماتی دیده می شود. به طور مثال دربند الف ماه زندان را برای کسانی در نظر گرفته که مبادرت به اعلام هویت غیر واقعی نوزادی می کنند.

در مقررات کیفری غیر از قانون مورد اشاره تضمین مناسب دیگری برای الزامی ساختن ثبت تولد و حمایت جدی از این واقعه یافت نمی شود. تنها در قانون مجازات اسلامی بخش تعزیرات در ماده 631 برای معرفی مادر دیگری به جای مادر واقعی نوزاد و قلمداد کردن تعلق [3] نوزاد به خانواده و مادر غیر واقعی جرم انگاری شده است.

یکی از مهمترین اتفاقاتی که در قانون ثبت احوال ایران روی داده است، این است که صرف نظر از اینکه کودک از رابطه ناشی از ازدواج به دنیا آمده باشد و یا نه اعم از اینکه پدر او راضی باشد، به ثبت ولادت یا نه مراتب بر اساس مواد 17 و 18 قانون موصوف ثبت خواهد شد. [4]

1. علاقه و قرابت بین کودک و والدین و سایر بستگان نیز تنها از طریق شناسایی این علاقه و ارتباط تابع اصولی است که برخی نسب: از آن مفید برای تضمین حق بر هویت کودک است و مواردی مضر تشخیص داده می شود. دلیل این موضوع به نوع تقسیم بندی است که از نسب در فقه اسلامی و در قانون مدنی ایران بعمل آمده است. تقسیم بندی نسب به مشروع و نامشروع در مواد 1158، 1166 و 1167 قانون مدنی که هریک به نوعی برای مشروع بودن و نبودن نسبت حکم هایی بیان می نمایند و همه این احکام نیز تابعی است از ازدواج و مقرراتی که نشان می دهد ازدواج از مشروعیت برخوردار است یا خیر.

این موضوع سبب می می شود تا کودک با وجود [5] قانون مدنی ایران هیچ حمایتی از نسب طفل متولد خارج از ازدواج بعمل نمی آورد. ثبت تولد به عنوان کودک مشروع و یا نامشروع درجه بندی گردد. از این رو هویت او بر اساس کودک متولد از رابطه نامشروع می تواند منشاء انواع خشونت ها علیه وی شود. حتی گاهی به مرگ چنین کودکانی منجر می شود چون برای نگهداری این کودکان هزینه سنگینی را باید پدر یا مادر بپردازد، و در مقابل فرهنگ سنتی نیز قرار گیرد، در نتیجه در موارد زیادی اقدام به نابودی آنها می شود.

در حال حاضر نیز علاوه بر تاثیرات نامطلوب فرهنگی ناشی از رواج این تقسیم بندی محدودیت های حقوقی نیز به دنبال دارد. مثلا محرومیت از اشتغال به قضاوت و شاهد شدن در دادگاه ها از یک طرف و محرومیت مشخص کودک از ارث و دریافت کمک مالی از پدر و نظایر آن خواهد شد. این حکم از این روست که ماده 1167 قانون مدنی طفل متولد از زنا را ملحق به زانی ندانسته است.

این اتفاق ناصواب و نسجیده حقوقی به رهایی کودکان متولد از روابط خارج از ازدواج بلافاصله بعد از تولد یا تهدید حق حیات او منجر می شود. همچنین خرید و فروش جنین و قاچاق کودکان در باره این دسته کودکان بیش از سایر کودکان است.

در ادامه به مباحث الزامات قانونی حفظ هویت کودکان متولد از طریق رحم های اجاره ای یا اهداء جنین و کودکان مهاجر و پناهنده خواهیم پرداخت.

...ادامه دارد

نوشت ها: پی

1. ثبت احوال قانون

وظایف سازمان ثبت احوال کشور به قرار زیر است. - 1 ماده
ثبت ولادت و صدور شناسنامه. - الف

فوت و صدور گواهی وفات. ثبت واقعه - ب

تعویض شناسنامه های موجود در دست مردم. - ج

ثبت ازدواج و طلاق و نقل تحولات. - د

صدور گواهی ولادت برای اتباع خارجی. - ه

تنظیم دفاتر ثبت کل جمع آوری و تهیه کل وقایع و نام خانوادگی. - و

جمع آوری و تهیه آمار انسانی سراسر کشور و انتشار آن. - ز

وظایف مقرر دیگری که طبق قانون به عهده سازمان گذاشته شده است - ح
(10/63/اصلاحی 18).

اشخاص زیر به حبس جنحه ای از شصت و یک روز تا شش ماه محکوم خواهند شد: قانون ثبت احوال ماده 49. 1.

اشخاصی که در اعلام ولادت یا وفات یا هویت بر خلاف واقع اظهاری نمایند. - الف

یا به دریافت شناسنامه مکرر برای خود یا سال تمام از شناسنامه مکرر استفاده و 18 اشخاصی که عالمماً عامداً پس از رسیدن به سن - ب
مولی علیه یا به دریافت شناسنامه موهوم مبادرت کنند و یا از شناسنامه دیگری خواه صاحب آن زنده یا مرده باشد به نام هویت خود استفاده نمایند.

وفات گواهی خلاف واقع صادر کند. ماما یا پزشکی که در مورد ولادت و - ج

(یا وفات گردد وفات شهادت دروغ بدهند که شهادت آنان منجر به تنظیم دفتر ثبت کل وقایع و اشخاصی که در مورد ولادت و - د
(10/68/اصلاحی 18).

- مصوب 1375: هرکس طفلی را که تازه متولد شده است بدزدد یا مخفی کند یا او تعزیرات - قانون مجازات اسلامی ماده 631. 1
را بجای طفل دیگری یا متعلق به زن دیگری غیر از مادر طفل قلمداد نماید به شش ماه تا سه سال حبس محکوم خواهد شد و چنانچه احراز شود که طفل مزبور مرده بوده مرتکب به یکصد هزار تا پانصد هزار ریال جزای نقدی محکوم خواهد شد.
- مواد 17 و 18 قانون ثبت احوال: 2.

نامهای فرضی در محل اسامی ابوبن تنظیم می گردد. تصحیح اسامی هرگاه ابوبن طفل معلوم نباشند سند با نام خانوادگی آزاد و - 17 ماده
فرضی یا تکمیل مشخصات ناقص به موجب اقرارنامه موضوع ماده 1273 قانون مدنی یا حکم دادگاه یا مدارک حصر وراثت به عمل خواهد آمد و نام خانوادگی طبق احکام مربوط به نام خانوادگی اصلاح خواهد شد. موضوع فرضی بودن اسامی پدر و مادر در شناسنامه منعکس نخواهد شد.

نماینده یا مامور ثبت احوال ولادت طفل فاقد ولی را ثبت و مراتب را برای اقدام قانونی به دادستان اطلاع خواهد داد. - ماده 18

در صورتی که طفل در مکانی متولد شود که خروج از آن ممنوع یا محتاج به اجازه مخصوص باشد نظیر ندامتگاه، کانون اصلاح - تبصره تربیت و غیره، متصدیان این سازمان ها مکلف به اطلاع واقعه و ایجاد تسهیلات لازم برای انجام وظایف صاحب واقعه می باشند.

برای مطالعه بیشتر مراجعه شود به: اسدی، لیلا سادات، حق کودک بر هویت؛ نشریه فقه و حقوق خانواده، شماره 49 پاییز 87. 1.